

Læreruddannelsen i Danmark 1954–1974

Af TAGE KAMPMANN

Som en hilsen til Danmarks Lærerforening i jubilæumsåret bringer Årbogen en artikel om et af de problemer, som gennem 100 år har ligget lærerforeningen varmest på sinde, nemlig læreruddannelsen. På dette område har udviklingen i det seneste årti gået så hurtigt og den pædagogisk/politiske debat været så rigt facetteret, at få i dag har et overblik over udviklingen og den øjeblikkelige situation. Vi har derfor bedt fung. vicedirektør Tage Kampmann om at få del af hans indsigt på dette område. Ingen har fulgt udviklingen inden for læreruddannelsen på så nært hold som Tage Kampmann. I 20 år har han været rektor ved Hellerup og Zahles seminarium. Han var fra 1955 medlem af bestyrelsen for privatseminarieforeningen, fra 1965–69 formand for Dansk Seminarieforening. I 1960 blev han medlem af Seminarierådet og af undervisningsministeriets udvalg vedr. revision af læreruddannelsen. Tage Kampmann er således en af fædrene til læreruddannelsesloven af 1966 og af bekendtgørelsen i 1969. Han blev den 1. august 1973 udnævnt til undervisningsinspektør med den opgave at lede arbejdet med at udforme fremtidens læreruddannelse d. v. s. at samordne seminariernes læreruddannelse med universiteternes læreruddannelse – en opgave som Venstre-regeringen i 1974 fundamentalt har ændret.

Der har næppe været nogen anden periode i Danmark end de sidste 20 år, hvor læreruddannelsesdebatten i den grad har været et offentligt anliggende. Tidligere revisioner af folkeskolens læreruddannelse er som regel gået stille af, og karakteristisk nok var seminarieanliggender i ældre tider landstingets »speciale«, idet flere større eller mindre ændringer hyppigt blev overladt til en slags førstebehandling i de ældres ting, mens folketinget påtog sig mere livsnære opgaver, og så nøjedes man med i folketinget at tage landstingets afgørelser til efterretning. Tiderne har ændret sig, og ikke blot tokammersystemet er blevet afskaffet, men kredse i den bredere befolkning har befattet sig med læreruddannelse og bestemmelser herom. Det sidste års kehraus med drøftelse af læreruddannelse på universitetscentre og integreret læreruddannelse og med den nu velkendte finale, at alt skal blive som tilforn danner en foreløbig afslutning på debatten, men herom i det følgende.

Læreruddannelsesloven af 11. juni 1954

Et tilbageblik over de sidste 20 års begivenheder som baggrund for dagens situation må tage sit udgangspunkt med læreruddannelsesloven af 11. juni 1954 og den hertil hørende bekendtgørelse af 5. april 1955. 1954-loven var kommet til verden efter svære fødselsveer. Et stort kommissionsarbejde i 40-ernes slutning med deltagelse af såvel pædagogisk sagkundskab som parlamentarisk ekspertise havde frembragt en betænkning, som i sin grundholdning var pædagogisk reformpræget, men VK-regeringen, hvis undervisningsminister Flemming Hvidberg i øvrigt havde været medlem af kommissionen, lod sagen hvile, og først i samlingen 1953/54 tog hans efterfølger Jul. Bomholt, som også havde været med i kommissionsarbejdet, sagen op. Et rask folketing gennemførte loven med nogen konservativ modstand, og den var altså en kendsgerning i juni 1954.

Hvad var det egentlig nye i denne lov, som af mange var forkæret før sin vedtagelse, og som vel aldrig blev elsket af mange? Denne lov kan karakteriseres på flere måder, men tydeligt blev det i hvert fald formuleret af undervisningsminister Bomholt, som ved et møde med seminarielærerne i januar 1955 udtalte, at denne lov var et frihedsbrev til den danske seminarielærerstand. Med disse ord udtrykte han det, som hos nogle vakte glæden ved loven, hos andre utilfredsheden. Eksamensfriheden var indvarslet i den danske læreruddannelse. Kun i en trediedel af fagene (sproglig dansk, regning, geografi, naturhistorie, fysik, fremmede sprog og matematik) var eksamen bevaret, mens alle de øvrige fag var blevet befriet for denne svøbe, »som virkede uheldigt tilbage på den daglige undervisning«, således som et fremtrædende kommissionsmedlem formulerede det. Hvad satte man da i stedet? I de praktiske fag indførte man standpunktskarakterer givet af fagets lærere, men mere opsigtsvækkende var det, at man i pædagogik og psykologi, dansk litteratur, historie og kristendomskundskab indførte udtalelser udarbejdet af faglæreren, og i praktisk skolegerning og i uddannelsen som helhed udarbejdedes der en udtalelse om dimittendens kundskaber og egnethed for lærergerningen. Nu var det ikke særlig epokegørende blot at afskaffe eksamen, men det var murbrækkeren for indførelse af den arbejdsskole, som havde haft trange kår på seminarierne. Tanken var nemlig, at de studerende på egen hånd med læreren som konsulent skulle udarbejde en række større skriftlige af-

handlinger om faglige emner, de såkaldte årsarbejder, som havde eksisteret under 1930-loven, men da væsentligst havde haft den mission at hæve eksamenskarakteren en grad. Nu skulle disse arbejder være krumtappen, hvorom det daglige arbejde i de 4 store fag kom til at dreje sig, og der skulle ikke blot udføres årsarbejder, men gerne flere mindre opgaver undervejs, på grundlag af hvilke læreren kunne udtale sig om eleven.

Modstanderne af loven talte om »seminarierne som skriveskoler«, tilhængerne glædede sig til, at eksamensåget var væk, og til at arbejdet blev frit og interessebetonet, for man havde da ikke læst sin Dewey forgæves. Det var en udbredt opfattelse, at blot man gav unge mennesker vækstvilkår, som var gode, ville alt spire og gro. Fremskridtstroen var levende i visse kredse, og en tilsvarende skepsis trivedes tilsvarende i andre. Man kan 20 år efter spørge med forundring, hvordan en sådan lov kunne blive vedtaget, når synspunkterne var så forskellige, som de var, og som alle havde kendskab til eksisterede. Det er vel aldrig nemt at udrede trådene i en sådan tilblivelsesfase, men 3 sæt af kræfter medvirkede i hvert fald. Politikere fra socialdemokraterne, de radikale og venstre var med på ideerne, Danmarks Lærerforening havde i kommissionen en varm fortaler for sagen, daværende kommunelærer Holger Paaskesen, senere rektor ved Skive Seminarium, og for det tredje var lederen i Dansk Seminarieforening, seminarieførstander Herluf Jensen, Silkeborg med en stærk gruppe ved sin side ivrig for tanker. Den tid var ikke præget af demokratiske, tungt virkende organisationer, som skulle sikre sig medlemmernes opbakning for en sag. Blot de stærke folk i centrum følte sig sikre og stærke nok, skulle sagen lykkes, og det gjorde den. Paaskesen og Herluf Jensen var dynamiske personligheder med gode politiske kontakter, og derfor er det ikke forkert, når man i særlig grad knytter disse to navne til 1954-loven. At de troede på deres sag, kan ingen, som har mødt dem, tvivle på – hvor forskellige de to så i øvrigt var. Men Bomholts og Jørgen Jørgensens varme interesse for sagen var heller ikke uden betydning. Der kom ligesom noget højskole ind på seminarierne ad denne vej i en ny tid, og det tiltalte disse to fremtrædende lovgivere på skoleområdet.

Der skete selvfølgelig også andre revisioner i 1954-loven i forhold til tidligere lovgivning, men det allerede omtalte var langt det væsentligste. Den 3-årige uddannelse for studenter blev kodificeret som afløser for den midlertidige 2½-årige uddannelse fra 1947, og den fik

samme slutmål som den 4-årige uddannelse, som byggede på en 1-årig præparandklasse, som kunne udvides med et halvtårigt forkursus for de helt forudsætningsløse. Man skal her lægge mærke til, at den nedad åbne læreruddannelse blev bevaret ved denne opbygning, og der var altså stadig plads til »manden fra ploven«. Det skridt at gøre studentereksamen til eneste adgangsbetingelse turde ingen politiker tage, og mange seminariefolk ville ganske givet også have advaret derimod. En faglig nydannelse var oprettelse af *liniefag*. Man tog nu konsekvensen af 1937-lovens indkorporering af eksamensskolen i folkeskolen, og liniefagets opgave var at uddanne lærere til mellem- og realskolen. Oprindeligt var der kun påtænkt liniefag i engelsk og tysk, matematik og fysik, sløjd og husgerning. Men i folketingets behandling af loven åbnede man mulighed for, at andre fag med ministerens særlige tilladelse kunne etableres som liniefag. I løbet af få år var alle skolens fag blevet liniefag med undtagelse af skrivning, og der var oprettet linielæsning i specialundervisning, ungdomsundervisning, 8.-10.-klasse m. v.

Sammenfattende kan man om 1954-loven sige, at den i sin konstruktion bevarede enhedslæreruddannelsen omend i 2 udgaver (den 3-årige for studenter og den 4-årige), bevarede den brede fagkreds, således at alle lærere kunne varetage undervisning i alle fag i den eksamensfrie folkeskole og bevarede åbningen nedad, så at uddannelsen var åben for alle uanset forudgående uddannelse. Undervisningen blev fortsat givet i klasser af anseelig størrelse – hyppigt på 30–36 elever – men den blev som tidligere omtalt løsnet fra det traditionelle eksamenssystem i en række fag, så at arbejds-skoletanken kunne nyde fremme. Man arbejdede efter et skolesystem med mødepligt til alle timer, og selv om intentionerne med den friere og mere selvstændige arbejdsform i de skriftlige arbejder blev taget alvorligt op på alle seminarier, kan man ikke sige, at eksperimentet lykkedes. Årsagerne hertil kan vel dels findes i det forhold, at grundlaget var en ensidig pædagogisk tro på det gode menneske, men må også forklares ved, at de mange fag trængtes om pladsen i elevernes bevidsthed, og eksamensfagene havde en tilbøjelighed til at trænge sig stærkest på til skade for de friere former i de eksamensfrie fag. Men også det forhold, at 54-loven aldrig fik de vækstbetingelser i de ydre rammer, som var forudsat, må tages i betragtning. Der blev ikke skabt de biblioteksrammer, som var nødvendige, og ekspansionen på hele området med overfyldte seminarier fremmede ikke arbejdet. Hertil kom yderligere det forhold,

at lærermanglen i folkeskolen medførte, at de lærerstuderende i uddannelsestiden blev udsendt som vikarer i op til et halvt år i uddannelsens sidste halvdel, netop i den periode, hvor det selvstændige arbejde skulle sættes i højsædet. Denne periode blev nu trængt af tidsnød, og var yderligere frtaget den 3 måneders praktiktjeneste, som var en af lovens øvrige nyskabelser. Man må derfor retfærdigvis sige, at den lov, som kom til verden under megen ydre modstand – uden at have statistisk belæg derfor vel med et stort flertal af seminariernes lærere som klare modstandere – aldrig fik sin chance. Hertil kom endvidere den omstændighed, at næppe var de første lærere efter denne ordning dimitterede i sommeren 1958, før vi havde den nye folkeskolelov, som på så mange områder gjorde det rimeligt at læreruddannelsesdebatten igen tog fart.

Læreruddannelsesloven af 8. juni 1966

Allerede i december 1960 nedsatte undervisningsminister Jørgen Jørgensen et læreruddannelsesudvalg, som denne gang udelukkende bestod af pædagoger. Seminarierådet¹ udgjorde kernen, og herudover beskikkedes en række seminarielærerrepræsentanter og repræsentanter fra Danmarks Lærerforening, Lærerstuderendes Landsråd og Danmarks Lærerhøjskole, hvorved udvalget blev på ca. 25 medlemmer. Formand for udvalget blev daværende statskonsulent K. Helveg Petersen, som i 1961, da han blev minister, afløstes af undervisningsinspektør Holger M. Nielsen. Udvalget fik til opgave at undersøge, om den stedfundne lovgivning på folkeskoleområdet gav anledning til at overveje læreruddannelsen og i givet fald stille forslag om en ændring af denne. I 1962 kom det første resultat af udvalgets arbejde, idet udvalget indstillede til ministeren at søge gennemført en bemyndigelseslovgivning for læreruddannelsen. Dette blev gennemført af folketinget i foråret 1962,² og princippet for bemyndigelsesloven blev, at det blev muligt for de enkelte seminarier at foretage ændringer i planen for fagene, således at enkelte af disse kunne udgå af fagrækken, hvis der skete en tilsvarende faglig udvidelse inden for den bestående fagkreds. Inden for nærmere fastsatte rammer førte denne ordning til, at de fleste seminarier i løbet af et par år udvidede liniefagenes antal til 2 for hver studerende i stedet for det ene, som loven i 1954 opererede med, og i

stedet for dette skete der en begrænsning i rækken af obligatoriske fag. På mange måder kom denne bemyndigelseslov til at virke som en forløber for 1966-loven.

Udvalget gav sig i øvrigt god tid til arbejdet, som vagtsomt fulgtes af en ivrig dags- og fagpresse. Brydningerne i udvalget var stærke, for der var medlemmer, som klart følte sig som 54-lovens bannerførere, mens flertallet følte, at ændringer var stærkt påkrævede. Diskussionen i udvalget drejede sig primært om følgende hovedpunkter: 1) adgangstærskelen, 2) enhedslæreruddannelsen, 3) eksamensordningerne, 4) fagrækken, 5) et friere studium, 6) den pædagogiske fagkreds. Det er vanskeligt at afgøre, hvor hovedvægten i debatten kom til at ligge, men langt og trangt var det, og først i marts 1965 forelå der en betænkning med talrige mindretalstilkendegivelser.³ Det stillede ministeren frit på en række områder ved udformningen af et lovforslag, men visse hovedlinier tegnede sig dog i udvalget. Der var bred enighed om, at adgangstærskelen skulle hæves, men der opnåedes ikke enighed om andet, end at alle skulle have samme uddannelse på én linie enten på grundlag af en studentereksamen eller på baggrund af en 2-

årig adgangseksamen. Den 2-årige adgangseksamen fik undervisningsminister K. B. Andersen behændigt ændret til Højere Forberedelseseksamen, som blev behandlet sammen med lærerloven i tinget.

Debatten om enhedslæreruddannelsen blev lang, fordi den indeholdt problematikken om opretholdelsen af de særlige småbørnsseminarier for uddannelse af lærerinder til skolens første 3 år, en uddannelse, som var optaget i 1954-loven på linie med den øvrige læreruddannelse. Ganske vist eksisterede uddannelsen efterhånden kun på Statens Småbørnsseminarium i Vejle, og rent kvantitativt betød den næsten intet, men alligevel satte debatten sindene i bevægelse. Det endte med, at der i loven blev optaget en særlig løfteparagraf for Vejle-seminariet, som dog aldrig kom til anvendelse, idet dette seminarium nedlagdes i 1972 efter dimission af det sidste hold efter 54-loven. Diskussionen om eksamen var ligeledes hed, og et stort flertal af udvalget gik ind for en eksamensordning i alle fag undtagen praktik, og dette må ses i sammenhæng med dels erfaringerne fra 54-lovens eksamensfrihed og dels ønsket om at gøre læreruddannelsen til et frit studium uden mødepligt til alle fag. Også på dette punkt brødes meningerne meget stærkt. Dels

var der eksamensfrihedstilhængerne, som brød en lanse for deres synspunkt, dels var der angsten for at gøre uddannelsen til et studium ligesom ved læreanstalterne med deraf følgende risiko for at miste noget af det væsentlige i seminarielivet, som kunne betegnes som seminarernes særkende. Større enighed var der med hensyn til fagrækkens bredde, hvor der var nogenlunde overensstemmelse på synspunktet om, at fagenes antal skulle nedskæres, også fordi det ugentlige timetal for eleverne på denne måde kunne blive mindre til gavn for de studerendes selvstændige arbejde. Der var ligeledes stort set enighed om at styrke de pædagogiske fag, som ganske vist i 54-loven var betegnet som hovedfag, men som stadig førte en skyggetilværelse, og 2 nye fag fandt vej ind i uddannelsen ved siden af pædagogik og psykologi, nemlig undervisningslære og et pædagogisk speciale. Det sidste var opstået som et resultat af de tidligere nævnte udbyggede liniefag (specialundervisning, 8.-10.-klassens undervisning m. v.), og ved indførelsen af et småbørns-speciale havde man skaffet sig gode kort på hånden for enhedslæreruddannelsen og *mod* småbørnsseminariet.

I udvalget foregik der ingen drøftelser om integration af læreruddannelsen med andre uddannelser, og man forestillede sig kun, at opgaven skulle varetages af de nu 29 folkeskoleseminarier. Forfatteren til denne artikel erindrer ikke, at spørgsmålet nogensinde har været drøftet i udvalget, og betænkningen siger da heller intet herom. Lovforslaget blev fremsat i maj 1965 og genfremsat sammen med HF-loven i efteråret 1965. Lovens gang gennem tinget blev nem. Ministeren havde haft held og dygtighed til at fremsætte et lovforslag, som kunne samle tilslutning fra alle sider i tinget, og uden store ændringer gik såvel lærerloven som HF-loven gennem folketinget, og begge blev enstemmigt vedtaget i foråret 1966.⁴ Nydannelserne fremgår til dels af referatet af udvalgsarbejdet, men for oversigtens skyld skal der her sammenfattes de væsentligste ændringer i forhold til tidligere.

Uddannelsen blev ens for alle på grundlag af studentereksamen eller HF-eksamen, og længden af den blev fastsat til 3½ eller 4 år efter den studerendes eget valg. Efter 1. år aflagdes en differentierende prøve i dansk, regning, skrivning og kristendomskundskab samt en vurdering i praktik som betingelse for fortsat læsning. Hver studerende vælger 2 liniefag med mulighed for valg af et 3. liniefag (denne ordning blev afskaffet i 1973) samt et pædagogisk speciale. Fælles fag er i øvrigt de pædagogiske fag samt samtidsorientering (samfundsfag). Ek-

samen indføres i alle fag undtagen praktik, og der er kun mødepligt til praktik og obligatoriske kurser. Uddannelsen skifter altså klart karakter henimod de andre postgymnasiale uddannelser. Der er tydeligt tale om en skærpelse i forhold til tidligere uddannelser, hvad angår krav til fordybelse og selvstændighed og beståbetingelser. De nærmere regler for lovens udførelse i praksis fastlægges af et studieplansudvalg, og først i 1969 skal loven træde i kraft under hensyn til, at dette år vil de første HF'ere blive dimitteret.

Drøftelse af forbindelse mellem universitetsuddannelse og læreruddannelse

I folketingets behandling af lærerloven dukker for første gang tanken om sammenhæng mellem uddannelserne op i forbindelse med læreruddannelsen. Fra tingets talerstol nævnes dette spørgsmål et par gange, og i folketingsudvalgets betænkning hedder det: »I forbindelse med nedenstående ændringsforslag til § 2 henleder udvalget opmærksomheden på, at læreruddannelsen i adskillige lande er henlagt til universiteterne, og der synes i det hele at være en almindelig tendens til en fortsættelse af denne udvikling. Man har i udvalget drøftet problemet og finder det ønskeligt, at planlægningsrådet for de højere uddannelser i sine overvejelser inddrager mulighederne for en tilnærmelse mellem universitetsuddannelserne og læreruddannelsen. I disse overvejelser bør indgå, med hvilken vægt undervisning modtaget på et seminarium kan godtages ved et universitet eller en højere læreanstalt. Jævnside hermed må det overvejes, om studerende ved et universitetscenter kan tilægge sig dels det almene teoretiske grundlag for læreruddannelsen, dels den særlige pædagogiske uddannelse. Udvalget er klar over, at der rejser sig en lang række problemer, og peger i denne forbindelse på det hensigtsmæssige i, at der på hele dette område planlægges og gennemføres forsøg.«

Bestemmelsen til § 2 kom i al korthed til at lyde: »Undervisningsministeren kan bestemme, at uddannelse erhvervet andre steder kan indgå i uddannelsen efter nærmere regler.« Denne bestemmelse viste sig senere at skulle få afgørende politisk betydning, men i bekendtgørelsen om læreruddannelsen af 19. juni 1969 blev den blot anvendt til at skaffe hjemmel til fritagelse for fag på grundlag af tidligere gennemført uddannelse.

I folketingsudvalgets betænkning⁵ finder man altså i 1966 kimen til de senere planlagte projekter omkring integration af læreruddannelse ved universitetscentrene, således som disse tanker kommer til udtryk i begyndelsen af 70'erne. Men allerede ved vedtagelsen af universitetscenterloven i 1970⁶ stilles der efter indstilling fra planlægningsrådet for de højere uddannelser forslag om, at der gøres forsøg med integration af folkeskole- og gymnasielæreruddannelse, og heri finder vi ligeledes baggrunden for de planlagte forsøgstanker i Roskilde og senere i Aalborg.

Det er et åbent spørgsmål, hvor langt folketetinget i 1966 har tænkt sig at gå på dette område. Da problemet blev politisk højaktuelt i begyndelsen af 1974 var det tydeligt, at de folketingsmænd, som havde deltaget i debatten i 1966 havde forskellig erindring om, hvad der dengang var hensigten. Nærværende forfatter er af den opfattelse, at det man primært havde i tankerne, var spørgsmålet om meritoverførsel, således som det også kom til udtryk i bekendtgørelse om læreruddannelsen. Det er da rent faktisk det eneste, som hidtil har haft praktisk betydning, idet det nu er almindelig praksis, at f. eks. bestået bifagsprøve eller tilsvarende ved et universitet medfører fritagelse for et liniefag og dermed mulighed for nedsættelse af studietiden på ½ år til 3 år på seminariet. Eksempler på meritoverførsel til universitet eller læreanstalt fra seminarierne er ikke kendt, men i et par fag har der været arbejdet med spørgsmålet i nogle udvalg, uden at det har givet resultater. Det er imidlertid klart, at for en række medlemmer af folketetinget har det i 1966 stået klart, at man i højere grad måtte overveje sammenhængen mellem uddannelserne, specielt læreruddannelsen og universitetsuddannelserne. Det var indlysende for disse medlemmer, at man ikke i længden kunne opretholde de uddannelsesmæssige enklaver, som seminarierne var (og fortsat er). Såvel i Vesttyskland som i Storbritannien finder man en sammenbygning mellem universiteter og læreruddannelse, som man fra dansk side må skele til. Men at det i højere grad har været visioner end realiteter er indlysende.

I betænkning nr. 531 om seminarieplanlægning afgivet i foråret 1969⁷ er man inde på spørgsmålet. Betænkningens hovedindhold var at afgive en indstilling om seminariernes placering i 1980, og man endte med en indstilling om, at 22 seminarier skulle kunne dække behovet på dette tidspunkt. Det ville sige, at der skulle ske dels nedlæggelse og dels sammenlægning af en række seminarier, for at dette

kunne opnås. Betænkningen vakte naturligt nok opsigt, men det var da også det eneste, som den medførte. Meget hurtigt stod det klart, at der ikke var politisk dækning for beslutningsprocesser, og intet tyder på, at der heller på nuværende tidspunkt vil blive truffet beslutninger på grundlag af denne betænkning. Tværtimod er der flere eksempler, at der finder udbygning sted af flere af de seminarier, som blev foreslået nedlagt eller sammenlagt. Betænkningen behandlede i et særligt kapitel spørgsmålet om placering af seminarier i tilknytning til centre for højere uddannelse. I dette kapitel beskæftiger man sig med integrationsproblemet, og flg. kan citeres: »Der er fra mange sider fremsat ønske om, at højere og andre videregående uddannelser i fremtiden opbygges smidigere, således at det bliver muligt at afslutte uddannelsen på forskellige niveauer, dels bliver lettere at gå fra en uddannelse til en anden.« Betænkningen henviser til ovennævnte folketingsudvalgsbetænkning fra 1966 og opregner fordele ved fælles funktioner, fælles udnyttelse af lærerkræfter og lokaler og den miljødannelse, som finder sted inden for et center. Det er tydeligt, at det snarere er en fysisk integration end en egentlig uddannelsesmæssig integration, man har for øje, og man konkluderer således: »Efter en sammenfattende vurdering af det foran anførte mener udvalget, at det er ønskeligt, og allerede på kortere sigt muligt, at etablere et samarbejde mellem seminarier og andre uddannelsesinstitutioner for så vidt angår specielle fag, fagbiblioteker, kollegiebyggeri og lærerkursus. Med hensyn til en nærmere integrering af uddannelserne finder udvalget imidlertid, at den vil kræve indgående overvejelser og en tværgående planlægning, som ikke vil kunne foretages alene med udgangspunkt i seminariernes forhold.« Som det fremgår heraf, har man været meget forsigtig med at tage for store skridt, og man kan derfor undre sig over den hastighed, hvorved udviklingen fortsætter de nærmest følgende år.

Centerloven af 4. juni 1970

Forsøg med læreruddannelsescentre standses 1974

Som tidligere skrevet er den næste begivenhed, som sætter tingene i skred, vedtagelsen af centerloven i 1970, hvorefter Roskilde Universitetscenter (RUC) oprettes, og i henhold til hvilken Aalborg Universi-

tetscenter (AUC) senere forbedres. Det er ganske klart, at i alle forbedelserne omkring RUC har det foresvævet interimsstyret, at centeret skulle uddanne lærere til alle skoleformer, og derfor har alle planerne for RUC taget højde for dette forhold. Samtidig med planlægningen af den 2-årige basisuddannelse ved RUC arbejder man på centeret med en folkeskolelæreroverbygning, og i juni 1972 mødes seminarierådet (undervisningsministerens rådgivende organ vedrørende læreruddannelse)⁸ med repræsentanter for interimsstyret for RUC for at drøfte de første skitseagtige planer for folkeskolelæreruddannelse ved centeret. Dette møde gik ikke stille af, for seminarierådet udtrykte stor skepsis over for planerne og ønskede ikke på det foreliggende grundlag at tage stilling til disse. Som en kuriositet kan det oplyses, at seminarierådet ikke på noget senere tidspunkt har haft lejlighed til at drøfte disse planer. På RUC arbejdede man videre med planerne, og i maj 1973 forelå der til ministeriets orientering og nærmere stillingtagen et udkast til bekendtgørelse ved centeret.⁹ I 1972 var de første studenter optaget på universitetet, og uden tvivl er en ikke ringe del af disse kommet med den forudsætning, at de skulle være folkeskolelærere. Først i oktober 1973 – altså over et år efter uddannelsens påbegyndelse, og mindre end et år før overbygningen skal tage sin begyndelse, nedsætter undervisningsminister Ritt Bjerregaard en række faglige udvalg, som nærmere skal se på læreruddannelserne ved RUC. Udvalgene, som består af medlemmer fra RUC og fra "aftagerside" af medlemmer fra de implicerede direktorater i ministeriet, skal udarbejde detaljerede studieplaner for den faglige del af læreruddannelserne og så vidt muligt integrerede, således at folkeskole- og gymnasielæreruddannelse forløber delvis sammenfaldende i overbygningen. Afleveringsfrist for udvalgene sættes til 1. marts 1974, og netop i de dage, hvor udvalgenes forslag indløber, meddeler undervisningsminister Tove Nielsen d. 4. marts, at regeringen har besluttet, at der ikke skal uddannes folkeskolelærere ved RUC. Man kan roligt sige, at denne beslutning vakte opsigt, og at de studerende ved RUC oplevede det som brudte forudsætninger, hvad det ud fra en saglig vurdering ikke kan betegnes som, selv om man må erkende, at beslutningen kom på et meget sent tidspunkt. Nu fik den tidligere nævnte § 2 i lærerloven interesse, idet ministeren benyttede sig af denne hjemmel til at tilbyde de studerende ved RUC, som måtte ønske det, en 2-årig overbygning ved et af seminarierne. De 2 års basisuddannelse ved RUC var således uddannelse erhvervet an-

detsteds, som kunne indgå i læreruddannelsen – ved seminarierne vel at mærke. Det, som ministeren ikke ønskede at gøre, var at fremsætte et lovforslag i folketinget, i henhold til hvilket læreruddannelse ved RUC kunne give ansættelse i folkeskolen. Det interessante i denne forbindelse er, at betingelse for ansættelse i folkeskolen er hjemlet i folkeskoleloven, og alene seminarieuddannede lærere har denne ret med enkelte modifikationer, som er uden interesse i denne sammenhæng. Det viste sig hurtigt, at regeringen havde skønnet rigtigt ved sin beslutning, for et initiativ gående på at skabe et folketingsflertal for lovens gennemførelse strandede.¹⁰ Resultatet af de omfattende manøvrer er altså blevet, at RUC uddanner lærere til gymnasieskolen uden integration med anden læreruddannelse.

Afgørelsen vedrørende RUC kom måske ikke så overraskende for dem, som havde fulgt udviklingen omkring AUC. Her havde nogle projektgrupper i vinteren 1972/73 forberedt uddannelsen, som skal påbegyndes i 1974. Også her arbejdede man med en folkeskolelæreruddannelse integreret med gymnasielæreruddannelse, og også i dette tilfælde fik seminarierådet en enkelt gang forelagt planer til udtalelse (i marts 1973). Heller ikke denne gang var begejstringen stor, man udtalte sig forbeholdent og ønskede at se nærmere på sagen, men var da interesseret o. s. v. Interimsstyret ved AUC blev nedsat, og i efteråret 1973 udarbejdede man læreruddannelsesplaner bl. a. i samarbejde med Aalborg Seminarium, med hvilket det var tanken, at samarbejdet skulle blive så intimt, at seminariet skulle integreres i centeret og opføre sig selvstændig eksistens pr. 1. august 74. Planerne for uddannelsen lå færdige 1. februar,¹¹ men i løbet af januar 1974 meddelte undervisningsminister Tove Nielsen, at Aalborg Seminarium ikke skulle integreres i AUC, og at der ikke skulle være uddannelse af folkeskolelærere ved centeret. Denne afgørelse var altså kendt, da afgørelsen om RUC blev truffet, og den indre klare sammenhæng var tydelig.

Endnu en beslutning pegede i samme retning. 1. februar 1974 skulle direktoratet for folkeskolen og seminarierne have ny direktør, idet den daværende direktør var blevet skoledirektør i København. Samtidig var der planer om oprettelse af et nyt direktorat i ministeriet for de højere og videregående uddannelser, hvortil seminarierne agtedes overført. Imidlertid besluttede regeringen at sammenlægge det hidtige direktorat for folkeskolen og seminarierne med direktoratet for ungdomsundervisning med undervisningsdirektør A. Baunsbak-Jensen som chef til et

nyt direktorat med betegnelsen direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. Ringen var sluttet. Seminarierne blev inden for den folkelige kreds, og læreruddannelsen kom ikke ind på universiteterne.

Det sidste ord er næppe sagt i denne sag. Næsten parodisk udkom der i april 1974 en betænkning om læreruddannelse og lærerbehov afgivet af en embedsmandsgruppe, der som sit hovedindhold har problemerne omkring integreret læreruddannelse.¹² Denne betænkning kan opfattes som et »post festum-skrift«, men den kan måske med god vilje lige så godt opfattes som indledning til næste kapitel i læreruddannelsens historie 1974-?.

Der er ingen tvivl om, at der er så mange kræfter i disse tanker, som der her er redegjort for i et noget nedslående hændelsesforløb, at der i løbet af kort tid viser sig at være nye skridt på vej imod en europæisering af dansk læreruddannelse.

NOTER

1. Seminarierådet, der blev oprettet i 1954, bestod af 11 personer, 10 fra seminarierne og 1 fra DLF. Det bistod undervisningsministeriet i sager vedrørende læreruddannelsen.
2. Lov nr. 210 om midlertidig ændring i lov om uddannelse af lærere til folkeskolen. 16. juni 1962.
3. Betænkning vedrørende læreruddannelsen. Bet. nr. 390. 1965.
4. Lov nr. 235 om uddannelse af lærere til folkeskolen. 8. juni 1966.
5. Folketingets Betænkning. 18. maj 1966.
6. Lov nr. 263 om Københavns Universitets placering og universitetscentre. 4. juni 1970.
7. Seminarieplanlægning. Bet. afg. af det af undervisningsministeren under 28.3.1968 nedsatte udvalg vedrørende seminarieplanlægning.
8. Det nuværende Seminarieråd består af 16 medlemmer, 12 repræsentanter for seminarierektorer og lærere, 2 for Lærerstuderendes Landsråd, 1 for DLH.
9. Betænkning om uddannelse af lærere til folkeskolen. RUC. Centerstudienævnet, maj 1973.
10. Folketingets forhandlinger 22. februar, 1974.
11. Internt materiale til undervisningsministeriet.
12. Læreruddannelse og lærerbehov. Betænkning nr. 706 afg. af det af undervisningsministeriet den 23.5.1972 nedsatte udvalg.